

Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠTAJ O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2008. GODINI**

Tuzla, decembar 2008. godine

Sadržaj

1.	UVOD	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	5
3.1	Pravila DERK-a	5
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK	7
3.3	Postupci izdavanja licenci	9
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	10
3.5	Postupci odobrenja tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad NOS-a i pomoćne usluge	11
3.6	Tržište električne energije	13
3.7	Zaštita kupaca	17
3.8	Ostale aktivnosti	17
4.	MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI	19
4.1	Energetska zajednica	19
4.2	Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA	24
4.3	Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG	26
4.4	Međunarodna mreža energetskih regulatora – IERN	27
4.5	Mehanizam kompenzacije između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam)	27
5.	REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ	29
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2009. GODINI	30
PRILOZI		
A.1:	Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine	32
A.2:	Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine	33
A.3:	Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine	34
B.1:	Uporedni podaci o cijenama električne energije za domaćinstva i industriju	35
B.2:	Trend prosječnih reguliranih cijena i struktura potrošnje u BiH	36

1. UVOD

Ove se godine navršilo pet godina od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju. Kao nova državna institucija strpljivo je prolazila put od početnog upoznavanja javnosti o svom mandatu u elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine, od pionirskih koraka kreacije regulatornog pravnog okvira sektora, određivanja tarifa za usluge novih institucija elektroenergetskog sistema BiH – Jedinственe prijenosne kompanije BiH i Nezavisnog operatora sistema u BiH, do punopravnog članstva u međunarodnim regulatornim asocijacijama.

U okolnostima u kojima je djelovala, u društvu od kojeg se ne može odvojiti i čiju je sudbinu svih ovih godina dijelila, postizala je koliko je bilo moguće. Do sada izgrađen pravni identitet, budžetska nezavisnost, solidni ljudski i finansijski resursi i nezavisno rukovodstvo jemstvo su da će u budućnosti moći i više i bolje. Ovo su ujedno i temeljne odlike pozicije energetske regulatorne tijela čiju važnost dodatno potencira i novo zakonodavstvo Evropske unije. Zainteresirana da očuva i odbrani nezavisnost svog statusa i budžeta, Državna komisija je u više prilika različitim organima i tijelima dobronamjerno ukazivala da su neka novija zakonodavna rješenja i interpretacije prijetnja i negacija principa i prakse funkcioniranja evropske regulatorne strukture.

Do danas je zatražena sudska revizija samo jedne odluke Državne regulatorne komisije. Presude po tužbama dva umješča u tarifnom postupku su sa zanimanjem očekivane jer je i u praksi Suda Bosne i Hercegovine po prvi puta preispitivan meritum odluke državne institucije sa tako specifičnim nadležnostima, ovlaštenjima i odgovornostima. Sud BiH je u oba spora utvrdio da nema povrede materijalnih propisa ili pravila postupka i da je Regulator pravilno primjenio *Zakon o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH* i na njemu zasnovane podzakonske akte.

Pored pozitivnih nalaza revizijske kuće “REVIK”, finansijski izvještaji DERK-a za još jednu godinu afirmativno su ocijenjeni i od strane Ureda za reviziju institucija BiH. Bezrezervno su prihvaćene njegove preporuke o kojima se otvoreno i temeljito raspravljalo i pred nadležnim radnim tijelima domova Parlamentarne skupštine BiH, po njihovim novouspostavljenim procedurama.

Prema energetske pokazateljima i očekivanim finansijskim rezultatima 2008. godina je najuspješnija godina za elektroenergetski sektor, nakon 1991. godine. Prvi put nakon nekoliko decenija, sektor je u cjelini gledajući, poslovao profitabilno. Proizvedeno je blizu 14.000 GWh, ukupna domaća potrošnja dostigla je historijski maksimum od 12.240 GWh, dok je neto izvoz iznosio 1.640 GWh.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je nezavisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sistema i međunarodnom trgovinom električnom energijom.

DERK je neprofitna institucija i finansira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Na tržištu električne energije BiH tokom 2008. godine registriran je povećan broj trgovinskih transakcija. U ovim transakcijama učestvovao je i povećan broj subjekata licenciranih za međunarodnu trgovinu električnom energijom a interes za dobijanje licence kandidiralo je još nekoliko budućih trgovaca.

Nepromijenjena je situacija u pogledu prava kupaca da nabavljaju energiju na tržištu, odnosno da prihvate status kvalificiranog kupca. Mogućnost da nabavljaju energiju na tržištu električne energije kvalificirani kupci nisu koristili jer su veleprodajne cijene na tržištu jugoistočne Evrope praktično na nivou tarifnih cijena za krajnje kupce.

Aluminij d.d. Mostar, čija potrošnja čini oko 20% ukupne potrošnje u Bosni i Hercegovini, nastavio je da nabavlja određeni dio energije na tržištu. Ukupna nabavka na tržištu iznosila je 1.223 GWh, što čini 12% od ukupne potrošnje krajnjih kupaca u BiH, i to ujedno i čini procenat stvarne otvorenosti tržišta u BiH.

Funkcionalnost, efikasnost i transparentnost modela pružanja pomoćnih i sistemskih usluga u elektroenergetskom sistemu BiH preispitivani su tokom cijele godine zbog iznimnog značaja za njegovu sigurnost i stabilnost. Rješavanje ovog ali i još nekih ključnih pitanja elektroprijenosnog sistema BiH koja se tiču reguliranja, vođenja sistema i upravljanja prijenosnom mrežom otežavaju kako nesporazumi članova Uprave tako i Upravnog odbora "Elektroprijenosa Bosne i Hercegovine" Banja Luka koji su trajali dobar dio godine i još uvijek traju. Krajem ove godine napore da anticipiraju pravce izlaska iz krizne situacije učinili su predsjedavajući Vijeća ministara BiH i predsjednici entitetskih vladâ inicijativama i razgovorima o konkretnim hitnim mjerama i aktivnostima u elektroenergetskom sektoru, a posebno u djelatnosti prijenosa električne energije. Državna regulatorna komisija je insistirala na deblokadi rada Kompanije dogovorom predstavnika dioničara/akcionara postignutim i na potom održanoj Skupštini društva. Regulator očekuje da iduća godina potvrdi vjerodostojnost svih aktera da preuzete obaveze i ispune.

Državna regulatorna komisija prati razvoj energetske politike Evropske unije. Stoga je razumljivo njena pažnja bila orijentirana na poruke tzv. *Trećeg paketa energetske propisa*. Nova pravila čiji se proces kreiranja i usvajanja već duže vrijeme prati i koja bi u prvoj polovini 2009. godine trebala postati dio pravnog naslijeđa EU proizvest će nove zahtjeve za prilagodbe i promjene u sektoru električne energije, ekonomskom položaju reguliranih djelatnosti i poziciji državnih regulatora.

Kao punopravan član više regulatornih tijela DERK daje puni doprinos razvoju stabilnog i harmoniziranog regulatornog okvira u regiji i podstiče uzajamnu saradnju regulatornih tijela ali i dijalog sa svim drugim sudionicima tržišta.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Mirsad Salkić, sa mandatom od 5 godina (od 1. jula 2003. do 30. juna 2008. godine) i
- Nikola Pejić, sa mandatom od 5 godina (od 25. septembra 2007. godine do 24. septembra 2012. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- mr. Vladimir Dokić, sa mandatom od 4 godine (od 1. jula 2003. do 30. juna 2007. godine).

Uočljivo je da je 30. juna 2007. godine istekao četverogodišnji mandat članu Komisije iz Republike Srpske Vladimiru Dokiću, te godinu dana kasnije i petogodišnji mandat članu Komisije iz Federacije BiH Mirsadu Salkiću. Oba ranije izabrana člana Komisije u skladu sa odlukama entitetskih vladâ, do izbora – reizbora u Parlamentarnoj skupštini BiH nastavljaju i dalje obavljati ovu funkciju¹.

Nakon izbora prvog predsjedavajućeg Komisije mr. Vladimira Dokića (predsjedavao do 30. juna 2004. godine), u skladu sa principom rotacije članova Komisije na ovoj funkciji, Komisijom su predsjedavali ovim redom: Mirsad Salkić (do 30. juna 2005. godine), Željko Topić (do 30. juna 2006. godine), ponovo Vladimir Dokić (do 30. juna 2007. godine), po drugi put Mirsad Salkić (do 30. juna 2008. godine) i Nikola Pejić, aktuelni predsjedavajući do 30. juna 2009. godine.

Rad u Državnoj regulatornoj komisiji za električnu energiju odvija se i dalje prema organizacijskoj šemi usvojenoj početkom njenog konstituiranja a osoblje iz godine u godinu jača svoje stručne kapacitete da prati zahtjeve regulatorne prakse korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva. Nova znanja se stječu na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inostranstvu, kao i učenjem na daljinu (*distance e-learning*). Posebno se koriste obrazovni programi Regionalne asocijacije energetske regulatora (ERRA) i Škole regulacije u Firenci (FSR). Jednogodišnji “Program obuke u oblasti energije u jugoistočnoj Evropi” koji su organizirale vlade Ujedinjenog Kraljevstva i Slovenije je kroz svojih sedam modula pružio prijeko potrebnu pomoć zemljama u regiji u preuzimanju evropske pravne regulative. Vrijednu podršku u ovom smislu pružaju i Evropska

Dom naroda je, na svojoj 15. sjednici održanoj 7. aprila 2008. godine, jednoglasno usvojio Izvještaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2007. godini sa sljedećim zaključkom:

“Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH traži od Vijeća ministara BiH da ubrza proceduru imenovanja članova Državne regulatorne komisije za električnu energiju kojima je istekao mandat, kako bi ona radila punim kapacitetom.”

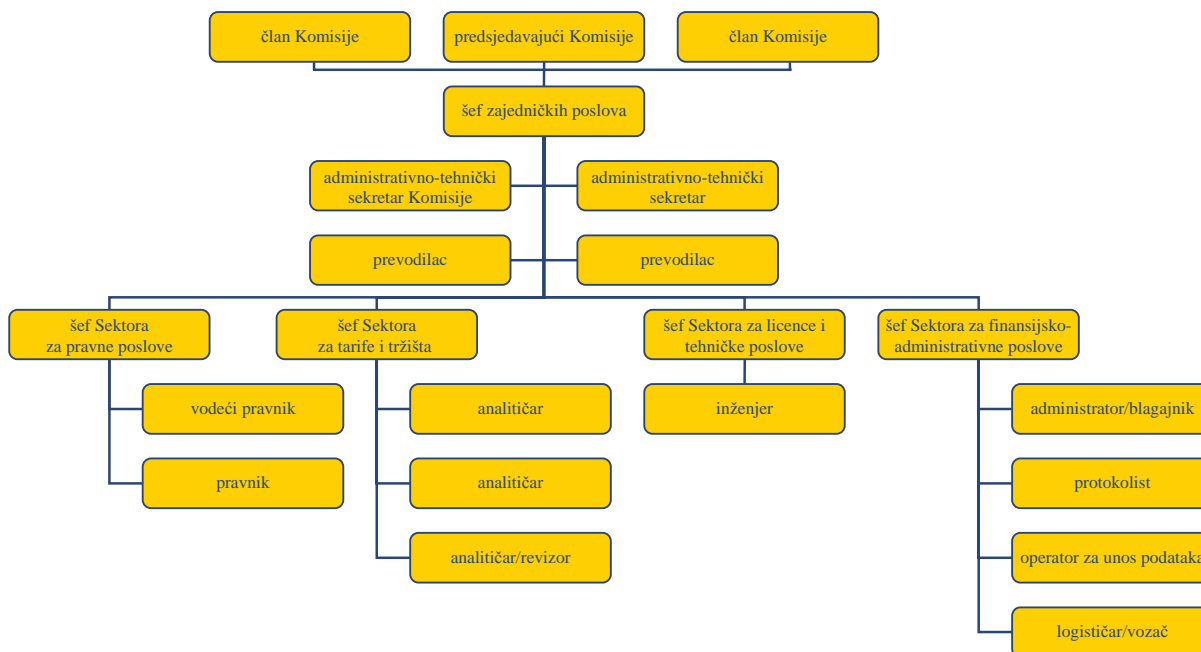
¹ U vrijeme izrade ovog izvještaja postupak izbora članova Komisije nalazi se u proceduri u vladama entiteta. Nakon što prijedlog entitetske Vlade potvrdi Narodna skupština Republike Srpske, odnosno Parlament Federacije BiH, nominacija se dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje predlaže imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

komisija, kroz projekat Tehničke pomoći regulatornom sistemu sektora energetike BiH, i Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID), kroz projekat Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora (REAP).

DERK će i dalje ljudske potencijale razvijati kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te upotrebu savremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuju do sada stečena profesionalna znanja i iskustva iz regulatorne prakse, koje osoblje sa uznapredovanim informatičkim, komunikacijskim i prezentacijskim vještinama sve uspješnije izlaže i na regionalnim međunarodnim strukovnim skupovima.

ORGANIZACIJSKA ŠEMA DERK-a

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tokom 2008. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 12 redovnih sjednica, 25 internih sastanaka i organizirala 11 javnih rasprava.

U izvještajnom periodu Komisija je usvojila ili odobrila više dokumenata. Ovaj izvještaj predstavlja najznačajnije od njih koji su, u pravilu, usvajani kroz procese javnih rasprava.

Otvorenost uvidu javnosti kroz konsultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti temeljna je orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu međusobne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela za električnu energiju u Bosni i Hercegovini.

Na redovnim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlaštenjima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne prirode.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih lica i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u toku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovu kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna rasprava.

Redovne sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

3.1 Pravila DERK-a

Pravilnik o priključku

DERK je u oktobru 2008. godine *Pravilnikom o priključku* propisao procedure za priključak novih objekata proizvođača ili kupaca na prijenosnu mrežu naponskog nivoa 400, 220 i 110 kV, priključak objekata na sredjenaponski nivo 35, 20, 10 i 6 kV u trafostanicama 110/x kV Elektroprijenos BiH, kao i za postojeće objekte u slučaju povećanja instalirane snage, dogradnje ili rekonstrukcije objekta.

Realizacija izraženog javnog interesa za izgradnjom i proširenjem proizvodnih i prijenosnih kapaciteta korisnika potakla je uključivanje većeg broja subjekata u pripremi odgovarajućih procedura za priključenje ovih kapaciteta na elektroprijenosnu mrežu Bosne i Hercegovine kojom upravlja i koju održava, gradi i proširuje Kompanija za prijenos električne energije – Elektroprijenos BiH.

Rasprave o nacrtu ovog dokumenta predstavile su različite interese i poglede o načinima i uvjetima priključenja, namjeni i strukturi naknade za priključak, o delegiranju prava i obaveza pojedinim subjektima u novostrukturiranom elektroenergetskom sektoru BiH po osnovu izgradnje priključaka i njihovog finansiranja.

Ovaj vrlo zahtjevan, složen i odgovoran proces završen je donošenjem Pravilnika o priključku, čija praktična provjera tek slijedi.

Odluka o izmjenama i dopunama Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge

Metodologija za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge, usvojena u junu 2005. godine, omogućava da se na pravednoj osnovi odrede cijene za usluge korištenja prirodnog monopola i istovremeno osiguraju reguliranim kompanijama prihodi, koji su im potrebni za normalan rad. Elektroenergetski sektor u Bosni i Hercegovini nalazi se u procesu transformacije ka tržišnom načinu rada. Ovaj proces Državna regulatorna komisija kontinuirano prati i podstiče. S tim u vezi, DERK je u januaru 2007. godine izvršio prvu izmjenu Metodologije kojom se omogućilo efikasnije tarifiranje i korištenje prijenosnog sistema u BiH.

Prepoznavajući da je funkcionalan, efikasan i transparentan model pružanja pomoćnih i sistemskih usluga osnovni preduvjet sigurnog i pouzdanog rada elektroenergetskog sistema, kvalitetnog snabdijevanja kupaca i daljnjeg razvoja tržišta električne energije u BiH, u namjeri unaprijeđenja aktuelnog koncepta i tehničke provedivosti pružanja ovih vrlo kompleksnih usluga u elektroenergetskom sektoru, DERK se odlučio i za drugu izmjenu Metodologije. Na sjednici održanoj 11. decembra 2008. godine, utvrđen je *Nacrt odluke o izmjenama i dopunama Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge* i isti upućen u javnu raspravu, a njeno usvajanje se planira početkom 2009. godine.

Odluka o regulatornom kontnom planu za NOS BiH

U decembru 2008. godine DERK je donio *Odluku o regulatornom kontnom planu za Nezavisnog operatora sistema u Bosni Hercegovini* u cilju jedinstvenog pristupa u evidentiranju sredstava, troškova, prihoda i rashoda ovog reguliranog subjekta. Kao osnov za ovu odluku iskorišten je operativni kontni plan NOS-a BiH, usaglašen s Međunarodnim računovodstvenim standardima i Standardima finansijskog izvještavanja.

Regulatorni kontni planovi omogućavaju efikasno praćenje aktivnosti reguliranih subjekata uključujući izvršenje postavljenih regulatornih zahtjeva, transparentnije računovodstveno evidentiranje u reguliranim kompanijama i jednostavnije vođenje tarifnih postupaka.

DERK će tokom 2009. godine usvojiti i regulatorni kontni plan za Elektroprijenos BiH.

Odluka o izmjeni Odluke o uspostavi pojednostavljene procedure izdavanja licence za međunarodnu trgovinu za podnosioca zahtjeva u statusu kvalificiranog kupca

Nakon odluke DERK-a o otvaranju tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini i usvajanja pravilnikâ entitetskih regulatornih komisija o sticanju statusa kvalificiranog kupca, Državna regulatorna komisija je posebnom odlukom ozvaničila pravo kvalificiranim kupcima neposredno spojenim na prijenosnu mrežu da u skraćenom postupku dobijaju licencu za međunarodnu trgovinu u svrhu uvoza električne energije ekskluzivno za vlastite potrebe sa privremenim važenjem do dvije godine.

Izmjenom ove odluke omogućeno je istim subjektima da u pojednostavljenoj proceduri stječu i novu licencu za istu namjenu u trajanju do pet godina.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Prijedlog pravila za dodjeljivanje prava za korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Prekogranični prijenosni vodovi predstavljaju infrastrukturu koja omogućava slobodno odvijanje međunarodne trgovine električne energije. Zagušenje na ovim vodovima smanjuje mogućnost slobodne trgovine te je potrebno primjeniti pravila za upravljanje zagušenjima odnosno pravila koja će na nediskriminatoran, transparentan i tržišno orijentiran način izvršiti alokaciju raspoloživih kapaciteta.

Eksplicitne aukcije koriste se za alokaciju prijenosnih kapaciteta na gotovo svim granicama evropskih država, što je u skladu sa Propisom 1228/2003/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

NOS BiH je sačinio i dostavio DERK-u na odobrenje *Prijedlog pravila za dodjeljivanje prava za korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta* koja su bazirana na tržišnim principima i obavljaju se putem eksplicitnih aukcija, čime se maksimizira tržišna vrijednost prijenosnih kapaciteta.

U toku javne rasprave o pravilima, pojavili su se novi prijedlozi, koje DERK proučava i usaglašava. Očekuje se da će taj proces biti završen prije isteka prvog polugodišta 2009. godine.

Do donošenja novih pravila primjenjuju se ranije odobrena *Privremena pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta na mjesečnom nivou.*

Pregled subjekata koji uplaćuju i koriste sredstva po osnovu naknada za nekorištenje dodijeljenih prekograničnih prijenosnih kapaciteta u 2008. godini

KM

mjesec	Subjekti koji uplaćuju sredstva						Korisnici sredstava		Ukupno
	RUDNAP	ERS	EPHZHB	EPBIH	Prima Beograd	EFT	NOS BiH	Elektro-prijenos BiH	
I	53.169,0			44.149,0	44.640,0		44.149,0	97.809,0	141.958,0
II									
III	34.221,0	36.234,0						70.455,0	70.455,0
IV	47.820,0	45.465,0	18.432,0			32.598,0	47.820,0	96.495,0	144.315,0
V	63.318,0	41.664,0					41.664,0	63.318,0	104.982,0
VI	33.339,0							33.339,0	33.339,0
VII	14.718,0		16.080,0	11.754,0				42.552,0	42.552,0
VIII	89.310,0			19.765,5				109.075,5	109.075,5
IX	9.318,0							9.318,0	9.318,0
X	46.776,0							46.776,0	46.776,0
XI		390,0						390,0	390,0
XII			41.328,0				41.328,0		41.328,0
<i>Ukupno</i>	391.989,0	123.753,0	75.840,0	75.668,5	44.640,0	32.598,0	174.961,0	610.855,5	744.488,5

DERK je tokom 2008. godine u skladu sa ovim Privremenim pravilima, donosio zaključke o raspodjeli sredstava po osnovu naknada za nekorištenje dodijeljenih prekograničnih prijenosnih kapaciteta kojima je određivao uplatioce i korisnike sredstava, te njihovu namjenu za ulaganja u razvoj i izgradnju prekograničnih prijenosnih kapaciteta BiH prema susjednim zemljama.

Pravilnik o zonama sigurnosti nadzemnih elektroenergetskih vodova nazivnog napona od 110 kV do 400 kV

Uspostavom zona sigurnosti koje se definiraju ovim pravilnikom osigurava se zaštita objekata i opreme elektroprijenosa. Istovremeno, elektroprijenosna postrojenja i vodovi bit će projektirani, izgrađeni i korišteni tako da učinak njihovog korištenja neće ugrožavati zdravlje stanovništva uz najmanje moguće promjene prirodnog okruženja i vrijednosti pejzaža.

Registrirajući neujednačenost i neprilagođenost odgovarajuće tehničke regulative koja se odnosi na projektovanje i izgradnju nadzemnih energetskih vodova na prostoru Bosne i Hercegovine i konstatirajući da se još uvijek grade prema propisima bivše SFRJ, Državna regulatorna komisija je jednom svojom odlukom privremeno, do donošenja novih tehničkih normativa od strane nadležnog državnog tijela, kao tehničke normative sa kojima se usklađuje gradnja objekata u zonama sigurnosti na teritoriji BiH, preuzela normative iz 1988. godine.

“Predlaže se Nezavisnom operatoru sistema u Bosni i Hercegovini da organizira javnu raspravu o Indikativnom planu razvoja proizvodnje električne energije za period od 2009. do 2018. godine, kako bi svi učesnici u elektro-energetskom sektoru imali mogućnost da iznesu svoje stavove i mišljenja.”

(iz zaključaka 24. sjednice Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, prilikom usvajanja Izvještaja o radu DERK-a u 2007. godini)

Indikativni plan razvoja proizvodnje za period 2009. – 2018. godina

*Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje za deseto-godišnji period, a svake godine se inovira za slijedeću godinu koja nije obuhvaćena planom. Cilj plana je da informira sadašnje i buduće korisnike o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istovremeno, ovaj plan koristi se i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za period od 10 godina.**

Koristeći iskustvo u pripremi prethodna dva Indikativna plana, Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini je izradi Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period od 2009. do 2018. godine pristupio ranije i osigurao puno kvalitetnije ulazne podatke, kojim se plan ne samo ažurirao i poboljšao, već i vremenski pomjerio za jednu godinu.

Uvažavajući zaključke Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, o Indikativnom planu je obavljena i javna rasprava koja je potvrdila slaganje sa datim prognozama potrošnje, novim proizvodnim kapacitetima i bilansima snaga i energije na prijenosnoj mreži. Odobravajući Plan DERK je još jednom konstatirao presudan utjecaj proaktivnog angažmana svih subjekata planiranja, te osiguranja kvalitetnih podataka za upotrebljivost ove vrste planova.

3.3 Postupci izdavanja licenci

U toku 2008. godine, u više provedenih postupaka, uglavnom zbog isticanja roka prethodno izdatih *privremenih* licenci obnovljene su, odnosno izdate *nove* licence sa periodom važenja od 5 godina, u djelatnosti međunarodne trgovine za:

- “Energy Financing Team” d.o.o. Trebinje (juni 2008),
- “Aluminij” d.d. Mostar – uvoz električne energije za vlastite potrebe (novembar 2008.).

Osim navedenih, tokom godine vođeni su i postupci izdavanja *privremenih* licenci, sa periodom važenja od dvije godine, subjektima koji se prvi put pojavljuju na tržištu kao međunarodni trgovci električnom energijom (licence za djelatnost međunarodne trgovine):

- “Rudnap” d.o.o. Banja Luka (januar 2008.),
- “Interenergo” d.o.o. Sarajevo (novembar 2008.),
- “ČEZ Bosna i Hercegovina” d.o.o. Sarajevo (decembar 2008.).

U toku je postupak obrade zahtjeva za izdavanje privremene licence za međunarodnu trgovinu koje su podnijeli “KORLEA” d.o.o. Jajce, “GEN-I” d.o.o. Sarajevo i “ATEL BH” d.o.o.

Sarajevo. Također, u postupku je i obrada zahtjeva za izdavanje nove licence (umjesto prethodno izdate privremene) za "EZPADA" d.o.o. Čapljina.

DERK je morao odbiti zahtjev članice Holdinga - Zavisnog preduzeća "Rudnik i Termoelektrana" a.d. Gacko za izdavanje privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom s obzirom da statut Mješovitog holdinga "Elektroprivreda Republike Srpske" ne daje mogućnost za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom članicama Holdinga.

Kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, registrirani su i JP "Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne" d.d. Mostar, JP "Elektroprivreda Bosne i Hercegovine" d.d. – Sarajevo, MH "Elektroprivreda Republike Srpske" – Matično preduzeće, a.d. Trebinje, "B.S.I." d.o.o. Jajce (uvoz električne energije za vlastite potrebe) i "Birač" a.d. Zvornik.

Podsjeća se da je DERK tokom 2007. godine izdao nove licence za aktivnosti nezavisnog operatora sistema "Nezavisnom operatoru sistema u Bosni i Hercegovini" Sarajevo i za prijenos električne energije "Elektroprijenosu Bosne i Hercegovine" akcionarskom društvu Banja Luka.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Tokom godine DERK prati usklađenost djelovanja licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci, prije svega nadzorom reguliranih djelatnosti koje obavljaju NOS BiH i Elektroprijenos BiH. Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovnih i vanrednih izvještaja koje podnose licencirani subjekti kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnje, polugodišnje, mjesečne i dnevne izvještaje o pojedinim aktivnostima, kako onim finansijske, tako i tehničke i organizacijske prirode. Također, dostupni su i izvještaji vlasnika licenci o vanrednim pogonskim događajima u sistemu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju neposredan uvid u njihove dokumente i aktivnosti kao i izvođenje kompleksnijih analiza rada i finansijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

I ove godine su konstatirani problemi u radu "Elektroprijenos Bosne i Hercegovine" a.d. Banja Luka čije funkcioniranje duže vrijeme već opterećuju kako neslaganja članova Uprave tako i Upravnog odbora Kompanije o svim ključnim pitanjima. Zabrinutost ovakvim stanjem i hitnost njegovog prevazilaženja, Državna regulatorna komisija je u više navrata iskazivala i entitetskim vladama – vlasnicima, odnosno članovima Skupštine akcionara/dioničara Elektroprijenosa BiH.

Uvažavajući poduzete aktivnosti vlada i nadležnih ministarstava i nedavno potpisane dokumente:

- *Sporazum o načelima energetske politike* koji su potpisali predsjedavajući Vijeća ministara BiH i predsjednici entitetskih vladâ 6. novembra 2008. godine u Banja Luci (sporazum definira načela politike u oblastima: prometa i distribucije nafte i naftnih derivata; prometa i distribucije gasa; proizvodnje, prijenosa i distribucije električne energije i ekološki čistih energenata),
- *Principe dogovorene na Vanrednoj sjednici Skupštine akcionara Elektroprijenosa BiH* koja je održana 3. decembra 2008. godine u Banja Luci,

DERK izražava uvjerenje da će dosadašnji problemi u radu Elektroprijenosa BiH biti otklonjeni.

3.5 Postupci odobrenja tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad NOS-a i pomoćne usluge

Tarife za usluge prijenosa električne energije, rad NOS-a i pomoćne usluge koje se primjenjuju od januara 2008. godine DERK je donio u decembru 2007. godine, po okončanju tarifnih postupaka koji su opisani u Izvještaju o radu DERK-a u 2007. godini.

Pomoćne usluge

Do 31. decembra 2007. godine bio je na snazi testni period (*dry run*) u kojem finansijski obračun pomoćnih usluga nije bio efektivan, a od 1. januara 2008. godine *Odlukom o tarifama za pomoćne usluge* određene su tarife za sekundarnu i tercijarnu regulaciju kod proizvođača, ukupna tarifa za sekundarnu i tercijarnu regulaciju koju plaćaju kupci i tarifa za prekomjerno preuzetu reaktivnu energiju sa prijenosne mreže koju plaćaju kvalificirani kupci.

Ovu odluku je u februaru 2008. godine izmijenjena i dopunjena radi njene veće operativne provedivosti a proces kompletiranja regulacije pomoćnih usluga finaliziran je u martu 2008. godine donošenjem *Odluke o određivanju tarifa za pomoćne usluge pokrivanja gubitaka na prijenosnoj mreži*.

Mora se, međutim, istaći da je praksa nabavke pomoćnih i pružanja sistemskih usluga značajno opterećena specifičnostima elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, odnosno nedovršenošću procesa prestrukturiranja i različitošću tumačenja zakonske pozicije, nadležnosti i uloge pojedinih subjekata u sektoru. Zbog značaja za sigurnost snabdijevanja električnom energijom i stabilnost elektroenergetskog sistema zemlje model obavljanja ovih usluga bit će i dalje u centru daljnjih aktivnosti DERK-a.

Novi tarifni postupci

U novembru 2008. godine *Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini* podnio je zahtjev za određivanje tarifa za rad NOS-a i tarifa za pomoćne usluge u narednom periodu. Konačne odluke o podnijetom zahtjevu DERK planira donijeti u martu 2009. godine.

Drugi regulirani subjekat "Elektroprijenos Bosne i Hercegovine" nije podnio zahtjev za promjenu aktuelne tarife za usluge prijenosa električne energije. U skladu sa Metodologijom za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge, DERK može, na vlastitu inicijativu, pokrenuti i provesti tarifni postupak. Tu mogućnost DERK neće koristiti, jer smatra da, u ovom trenutku, nema potrebe da koristi planska dokumenta koja nisu usvojena od zvaničnih organa Elektroprijenosa BiH.

DERK vjeruje da će nedavno postignuti Sporazum vladâ Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske podstaći usvajanje dokumenata koji Elektroprijenosu BiH treba da omoguće nastavak neometanog funkcioniranja i pripremu odgovora po svim regulatornim zahtjevima.

Presude Suda BiH o zakonitosti odluka DERK-a

Sve odluke DERK-a smatraju se konačnim administrativnim odlukama, na koje se tužba može podnijeti Sudu Bosne i Hercegovine. Jedna odluka je predmet razmatranja na Sudu BiH. Njenu sudsku reviziju su prije dvije godine zatražili umješaci u tarifnom postupku ustvrdivši da su odluke Regulatora nezakonite.

Presude su sa zanimanjem očekivane jer je u sudskoj praksi BiH, vjerujemo po prvi puta, preispitivan meritum odlukâ jednog novijeg tipa državne institucije sa specifičnim ciljevima, nadležnostima, ovlaštenjima i odgovornostima.

U dva riješena slučaja Sud BiH je utvrdio da nema povrede materijalnog propisa jer je Regulator prilikom rješavanja stvari pravilno primijeno Zakon o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i na njemu zasnovane podzakonske akte. Sud također nije našao povredu pravila postupka, jer je tužena strana u svemu postupila u skladu sa pravilima postupka, a iz pravilno utvrđenog činjeničnog stanja izvela je pravilan pravni zaključak.

Inače, u svim narednim tarifnim postupcima odluke DERK-a nisu osporavane ni od jedne strane u postupku, kao ni odluke donijete u bilo kojem drugom postupku pred Državnom regulatornom komisijom.

3.6 Tržište električne energije

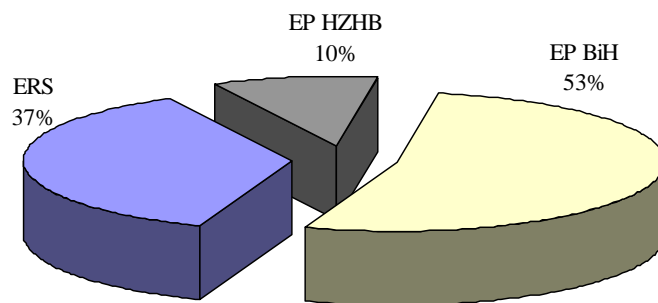
Energetski pokazatelji

Prema energetske pokazateljima i očekivanim finansijskim rezultatima 2008. godina je najuspješnija godina za elektroenergetski sektor nakon 1991. godine. I pored toga što je proizvodnja hidroelektrana bila manja od očekivane, termo kapaciteti su dostigli punu pogonsku spremnost zahvaljujući znatnim ulaganjima u prethodnom periodu. Rudnici uglja su također ostvarili zacrtanu proizvodnju i planirane isporuke prema termoelektranama. Ovo se odrazilo i na finansijske rezultate u sektoru. Elektroenergetski sektor je po prvi put nakon nekoliko decenija, u cjelini gledajući, poslovao profitabilno, uz pozitivno poslovanje svih subjekata.

Porast potrošnje domaćih kupaca električne energije u 2008. godini rezultirao je rekordnim maksimalnim opterećenjem od 2.117 MW na dan 31. decembra 2008. godine u 18 satu.

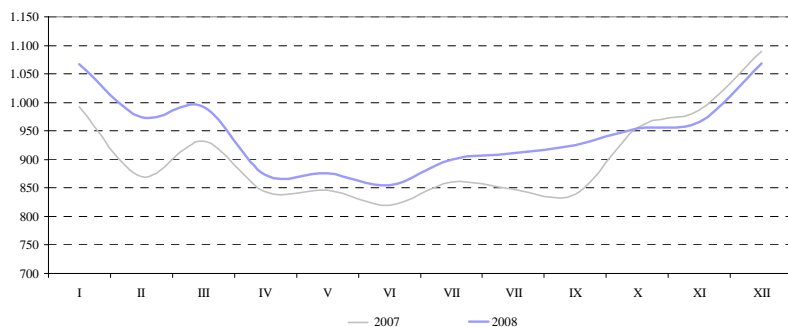
Dosadašnji historijski maksimum iznosio je 2.078 MW, postignut 31. decembra 2007. godine također u 18 satu.

Proizvodnja je iznosila blizu 14.000 GWh, od čega je u termoelektranama proizvedeno 8.900 GWh, u velikim hidroelektranama 4.800 GWh i oko 200 GWh u malim hidroelektranama i industrijskim elektranama. Ukupna domaća potrošnja dostigla je historijski maksimum od 12.200 GWh, dok je neto izvoz iznosio cca 1.700 GWh.

Udio pojedinih proizvođača u ukupnoj proizvodnji električne energije u BiH u 2008. godini

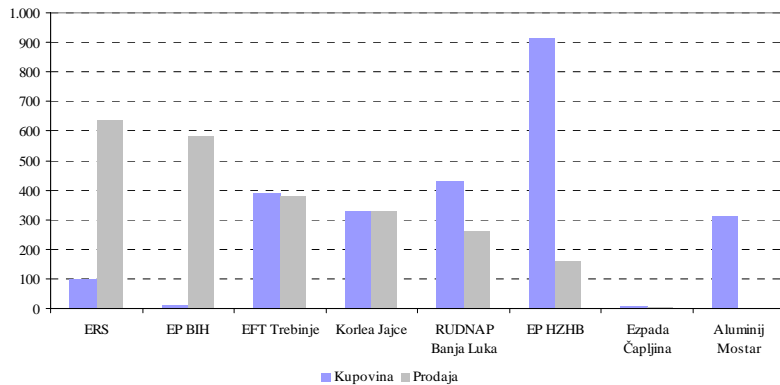
Ukupno isporučena električna energija sa mreže prijenosa u 2008. godini iznosila je 11.364 GWh i za 4,4% je veća u odnosu na prethodnu godinu kada je ukupno sa mreže prijenosa kupcima u Bosni i Hercegovini isporučeno 10.883 GWh.

Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže u 2007. i 2008. godini (GWh)

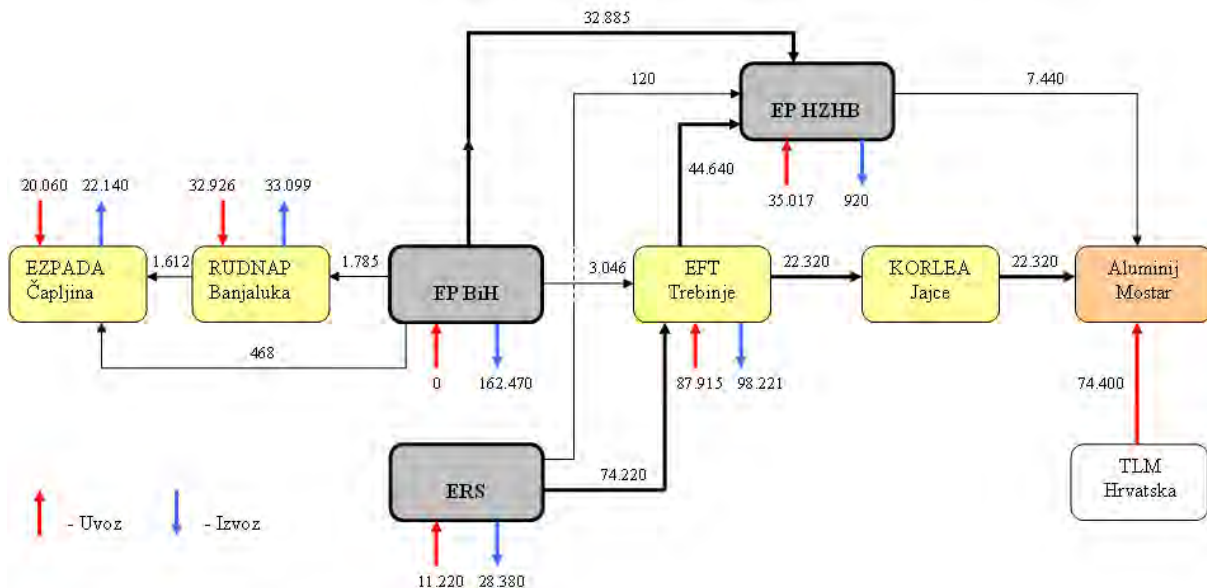
Tržište električne energije u Bosni i Hercegovini

Unutarnje tržište električne energije u BiH tokom 2008. godine obilježio je povećan broj trgovačkih transakcija. Trgovina električnom energijom se pretežno odvijala između tri elektroprivrede (EP BiH, EP HZHB i ERS) sa jedne i nekoliko trgovačkih kompanija sa druge strane. EP BiH i ERS su u zaključenim transakcijama prodavali bilansne viškove kroz godišnje aranžmane, kao i na dnevnom nivou, dok je najviše električne energije na domaćem tržištu kupila EP HZHB. Od trgovačkih kompanija najveći promet u trgovanju ostvario je EFT d.o.o Trebinje.

Pregled trgovanja po licenciranim subjektima u 2008. (GWh)

Jedan dio električne energije kupljen od domaćih elektroprivreda plasiran je u susjedne zemlje dok je veći dio energije isporučen kupcima u BiH. Kao ilustrativan primjer trgovanja na unutarnjem tržištu prikazani su tokovi trgovačkih transakcija za august 2008. godine.

Trgovačke transakcije u augustu 2008. godine (MWh)

U 2008. godini vladala je ista situacija kao i u prethodnom periodu u pogledu prava kupaca da nabavljaju energiju na tržištu, odnosno da prihvate status kvalificiranog kupca. Kupci nisu koristili mogućnost da nabavljaju energiju na tržištu jer su veleprodajne cijene na tržištu jugoistočne Evrope praktično na nivou tarifnih cijena za krajnje kupce. U 2008. godini Aluminij d.d. Mostar, čija potrošnja čini oko 20% ukupne potrošnje u Bosni i Hercegovini, je nastavio da kao kvalificirani kupac nabavlja određeni dio energije na tržištu. Ukupna nabavka na tržištu iznosila je 1.223 GWh, što čini 12% od ukupne potrošnje krajnjih kupaca u BiH, i to je ujedno i procenat stvarne otvorenosti tržišta u BiH.

Potrebno je istaći da su od 1. januara 2007. godine krajnji kupci sa godišnjom potrošnjom električne energije većom od 10 GWh stekli mogućnost dobijanja statusa kvalificiranog kupca (nominalni stepen otvorenosti tržišta iznosi 33%). Prema utvrđenoj dinamici otvaranja tržišta ovu mogućnost imaju:

- od 1. januara 2008. godine svi kupci, osim kupaca iz kategorije domaćinstva, (nominalno tržište otvoreno 57,5%),
- svi kupci od 1. januara 2015. godine.

U skladu sa odgovarajućim dokumentima entitetskih regulatornih komisija prijelazni period otvaranja tržišta u toku kojeg svi kupci imaju pravo na izbor načina snabdijevanja (kao tarifni ili kvalificirani) potrajat će do 1. januara 2012. godine.

Jedinstvu tržišta će bitno doprinijeti međusobna ujednačenost i kompatibilnost uvjeta i kriterija koje nadležne regulatorne komisije budu primjenjivale kao obavezujuće u procesu liberalizacije tržišta. DERK će stoga kontinuirano pratiti ovaj proces i analizirati sve njegove efekte.

Prekogranična trgovina

Tokom 2008. godine međunarodna trgovina (izvoz i uvoz) električne energije u Bosni i Hercegovini bilježi rast u odnosu na prethodnu godinu, prvenstveno zahvaljujući povećanju proizvodnje. Obim međunarodne trgovine u 2008. godini, koju su ostvarili licencirani subjekti, prikazuju podaci u narednoj tabeli:

<i>licencirani subjekat</i>	<i>izvoz</i>	<i>uvoz</i>
<i>EP BiH</i>	1.900.949	
<i>ERS</i>	624.646	25.432
<i>EP HZHB</i>	126.026	269.454
<i>ALUMINIJ</i>		909.120
<i>EZPADA</i>	99.596	95.802
<i>EFT</i>	990.919	981.572
<i>RUDNAP</i>	433.900	254.423
<i>Ukupno</i>	4.176.036	2.535.803

MWh

Najveća razmjena energije je ostvarena sa Hrvatskom čemu su najviše doprinijeli dugoročni aranžmani o isporuci električne energije, a najmanja sa Srbijom koja uspijeva da zatvori svoj bilans iz vlastite proizvodnje. Tokom 2008. godine ostvaren je značajan izvoz u Crnu Goru od 1.700 GWh u kojoj je izražen deficit proizvodnih kapaciteta i porast potrošnje. Izvoz i uvoz iz BiH prema susjednim zemljama dat je u slijedećoj tabeli:

(MWh)

<i>zemlja</i>	<i>izvoz</i>	<i>uvoz</i>
Hrvatska	2.214.010	1.739.283
Srbija	262.520	566.437
Crna Gora	1.699.506	230.083
<i>Ukupno</i>	4.176.036	2.535.803

Regionalno tržište

Generalno posmatrajući tržišta električne energije u Evropi uočljivo je da su cijene električne energije pratile trendove koje su bilježili primarni energenti, u prvom redu nafta. Cijene su dostigle maksimum od oko 90 €/MWh polovinom godine i od tada se bilježi konstantan silazni trend, tako da je u decembru nivo cijena ispod 60 €/MWh.

Cijena za godišnje bazno opterećenje za 2009. godinu od početka trgovine ovim proizvodom do kraja 2008. godine na Evropskoj berzi energije, Leipzig

Također se može primijetiti da su veleprodajne cijene električne energije u jugoistočnoj Evropi veće nego na referentnoj berzi u Leipzigu (*EEX – European Energy Exchange*), ali su veće i u odnosu na ostale regionalne berze u Evropi. Razlozi se mogu tražiti u izrazitom bilansnom deficitu koji iskazuje većina zemalja u regiji (Albanija, Crna Gora, Grčka, Hrvatska, Makedonija, UNMIK) i u umjerenom deficitu (Slovenija, Srbija). Praktično su jedini neto izvoznici u regiji Bugarska, Rumunija i Bosna i Hercegovina. Može se konstatirati da je bilansni deficit u regiji dugoročnog karaktera, a može biti ublažen padom potrošnje usljed ekonomske krize i izgradnjom novih proizvodnih kapaciteta koji bi povećali ponudu. U tom svjetlu u cijeloj regiji uočava se veliki broj novih proizvodnih objekata sa statusom kandidata, ali i upitan nivo ozbiljnosti njihove izgradnje s obzirom na ograničenja prostornog, ekološkog i ekonomskog karaktera.

3.7 Zaštita kupaca

Zaštita kupaca je značajno pitanje politike regulacije u svim državama u kojima su aktuelni procesi deregulacije i liberalizacije energetskeg sektora. U tu svrhu se, osim drugim državnim organima, i regulatornim tijelima sve više povjerava obaveza da razmatraju i ostvaruju osnovne ciljeve zaštite kupaca, zaštite elektroenergetskih subjekata i okoliša putem transparentnog i nepristrasnog načina rješavanja pitanja iz oblasti regulacije.

Programi subvencioniranja najugroženijih potrošača energije uspostavljeni su u:

- *Republici Srpskoj (električna energija),*
- *Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, i*
- *Kantonu Sarajevo (tokom zimskih mjeseci).*

Subvencioniranje najugroženijih potrošača energenata u većem dijelu Evrope je općeprihvaćena praksa. Osnovni problemi pri tome su u identificiranju korisnika subvencije, definiranju nivoa subvencioniranja, izvora sredstava i načinu primjene. Izostanak inicijative i koordinacije kao najveći nedostatak dosadašnjih aktivnosti logičnim nameće da njihov glavni nosilac budu ministarstva nadležna za socijalnu zaštitu, uz podršku drugih nadležnih tijela, uključujući regulatorne komisije.

U granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena, DERK je i tokom 2008. godine djelovao u pravcu zaštite kupaca električne energije a naročito socijalno ugroženih kategorija stanovništva, aktivno se uključujući u sve inicijative institucija na državnom nivou. Među ovim poseban značaj ima izrada Socijalnog akcijskog plana za BiH, koji priprema Radna grupa ministra civilnih poslova BiH koja okuplja predstavnike resornih ministarstava na državnom i entiteskom nivou, te predstavnike regulatora, poslodavaca, sindikata i dr. Plan bi trebao biti završen sredinom 2009. godine.

Predstavnici DERK-a aktivno participiraju i u regionalnim aktivnostima na zaštiti kupaca, među kojima se u 2008. godini izdvajala uspostava Socijalnog foruma, kao trećeg institucionalnog foruma Energetske zajednice (vidjeti poglavlje 4.1).

3.8 Ostale aktivnosti

Pored naprijed navedenih aktivnosti, DERK je tokom 2008. godine razmjenjivao podatke sa velikim brojem državnih institucija (Vijeće ministara BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH, Agencija za promociju inostranih investicija u BiH i dr.), te pripremao različite informacije za njihove potrebe.

Ovdje se napose izdvaja *Informacija o raspolaganju električnom energijom iz hidroelektrana na zajedničkim vodotocima sa Republikom Srbijom i Republikom Hrvatskom* prihvaćena na 21. sjednici Odbora za ekonomiju Vijeća ministara BiH.

Također, predstavnici DERK-a dali su poseban doprinos u predstavljanju energetskeg sektora BiH u Parlamentu Federacije BiH i Narodnoj skupštini Republike Srpske. Za očekivati je

Od osnivanja Državna regulatorna komisija za električnu energiju, Regulatorna komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske sarađuju i usklađuju svoje djelovanje.

“Prvi izazov u uspostavljanju stabilnih energetske sistema zemalja regiona je institucionalna izgradnja i uspostavljanje adekvatnih politika. Kako bi energetske reforme bile efektivne i uspješne, trebaju biti dio sveobuhvatne energetske strategije.”

(iz obraćanja gospodina Mladena Zirojevića, ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH na Crans Montana Forumu)

priliku da se na sličan način energetske sektor predstavi i poslanicima i delegatima Predstavničkog i Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH tokom 2009. godine.

Zapažen nastup predstavnici DERK-a imali su i na *Crans Montana Forumu* koji je pod pokroviteljstvom predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH i entitetskih premijera po prvi put organiziran u BiH u oktobru 2008. godine. Tokom ovog veoma važnog političko-ekonomskog događaja u našoj zemlji obrađena su različita infrastrukturna pitanja na regionalnom nivou, među kojima su se istakla energetska pitanja.

Od važnijih aktivnosti u energetske sektor tokom 2008. godine izdvaja se i završetak *Studije energetske sektora u BiH*. Nakon što su početkom godine na tri radionice prezentirani nalazi po različitim tematskim cjelinama studije, konačan izvještaj predat je u aprilu 2008. godine. Nažalost, izostale su aktivnosti na izradi *Energetske strategije BiH*, koja je trebala da se radi na osnovu Studije, prema Projektnom zadatku za izradu Studije i Projektnom zadatku za TASED (Jačanje odsjeka energetike u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH).

Naposlijetku se napominje da i dalje reformu energetske sektora u Bosni i Hercegovini podupiru Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID), kroz projekat Asistencije regulativi i reformi energetske sektora (*REAP*) i Evropska komisija kroz Projekat “Tehnička pomoć regulatornom sistemu sektora energetike BiH” (*EnReg projekat*).

Komponente Projekta REAP koji traje od 2007. do 2011. godine su: (i) kontinuirana podrška Nezavisnom operatoru sistema u BiH, uključujući daljnji razvoj mrežnih i tržišnih pravila kako se BiH tržište bude integriralo u regionalno i interno tržište EU u skladu sa obavezama iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, (ii) praćenje i asistencija u provođenju akcijskih planova, i (iii) daljna podrška unifikaciji propisa, uključujući i završetak svih aktivnosti koje se odnose na izradu novog zakona o gasu i potrebne izmjene državnog i entitetskih zakona o električnoj energiji.

Projekat EnReg ima za cilj jačanje institucionalnog i stručnog kapaciteta tri regulatorne komisije, efikasniji rad postojećeg regulatornog sistema i pomoć u ispunjavanju obaveza BiH iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice.

4. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. oktobra 2005. godine i stupio na snagu 1. jula 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuju 34 strane: 27 zemalja članica Evropske unije i Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Albanija, Makedonija i UNMIK – Kosovo.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji obezbjeđuje pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga to je razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja gasom i poboljšanje stanja u životnoj sredini, uz primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora.

Zaključivanjem ovog Ugovora, ugovorne strane iz regiona se obavezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postepenim preuzimanjem dijelova *acquis communautaire*-a (pravnog naslijeđa) EU, koji se odnose na energiju, zaštitu okoliša i konkurenciju. Radi se o implementaciji odgovarajućih direktiva i propisa EU za oblasti energije i zaštite okoliša.

Učešćem u ovom procesu Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskega sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama EU.

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, Ugovorom se uspostavljaju Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokom nivou, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atinski forum), Forum za gas (Mariborski forum) i Sekretarijat.

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice učestvuju Austrija, Bugarska, Češka, Francuska, Grčka, Italija, Kipar, Mađarska, Nizozemska, Njemačka, Rumunija, Slovačka, Slovenija i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 14 tzv. zemalja učesnica iz Evropske unije direktno učestvuju u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prilikom glasanja izražava Evropska komisija.

Status posmatrača u tijelima Energetske zajednice imaju Gruzija, Moldavija, Norveška, Turska i Ukrajina. U novembru 2008. godine započeti su pregovori o pridruživanju sa Ukrajinom i Moldavijom, dok se početak formalnih pregovora sa Turskom očekuje u prvim mjesecima 2009. godine.

Acquis communautaire (pravno naslijeđe EU) koji se preuzima Ugovorom

Acquis o energiji

- Direktiva 2003/54/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije,
- Direktiva 2003/55/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa,
- Propis 1228/2003/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Rok za implementaciju ovih direktiva je 1. jula 2007., uz osiguranje da status kvalificiranog kupca najkasnije do 1. januara 2008. imaju svi kupci osim domaćinstava, a od 1. januara 2015. svi kupci.

Odlukom Ministarskog vijeća Energetske zajednice od 18. decembra 2007. godine *acquis o energiji* (čl. 10 i 11 Ugovora) je proširen slijedećim

- Direktiva 2005/89/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. januara 2006. godine o mjerama za sigurnost snabdijevanja električnom energijom i ulaganje u infrastrukturu; implementacija – 31. decembra 2009.
- Direktiva 2004/67/EC Vijeća Evropske unije od 26. aprila 2004. godine o mjerama za sigurnost snabdijevanja prirodnim gasom; implementacija – 31. decembra 2009.
- Propis 1775/2005/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 28. septembra 2005. godina o uvjetima pristupa mreži transporta prirodnog gasa; implementacija – 31. decembra 2008.

Acquis o životnoj sredini

- Direktiva Vijeća Evropske zajednice 85/337/EEC od 27. juna 1985. o ocjeni utjecaja javnih i privatnih projekata na okoliš, sa amandmanima od 3. marta 1997. (Direktiva 97/11/EC) i Direktivom 2003/35/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. maja 2003.; implementacija – 1. jula 2006.
- Direktiva 2005/33 Evropskog parlamenta i Vijeća od 6. jula 2005. kojom se dopunjava Direktiva 1999/32 od 26. aprila 1999. u vezi sa smanjenjem sadržaja sumpora u nekim tečnim gorivima; implementacija do 31. decembra 2011.
- Direktiva 2001/80/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2001. o ograničenju emisije zagađivača vazduha iz velikih termoelektrana (≥ 50 MW); implementacija do 31. decembra 2017.
- Član 4(2) Direktive Vijeća Evropske zajednice 79/409/EEC od 2. aprila 1979 o zaštiti ptica; implementacija – 1. jula 2006.
- Nastojanje za pristup Kyoto protokolu i provođenje Direktive 96/61/EC od 24.09.1996. o prevenciji i kontroli zagađenja.

Acquis o konkurenciji

Nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81, 82 i 87 Ugovora o uspostavi Evropske zajednice slijedeće aktivnosti:

- Spriječavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje javne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Posebno, prema javnim preduzećima i preduzećima kojima su data posebna prava, u roku od 6 mjeseci od stupanja na snagu Ugovora poštivat će se odredbe Ugovora o uspostavi Evropske zajednice, posebno člana 86.

Acquis o obnovljivim energetskim resursima

- Direktiva 2001/77/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. septembra 2001. o promociji električne energije proizvedene korištenjem obnovljivih izvora na unutarnjem tržištu,
- Direktiva 2003/30/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 8. maja 2003. o promociji korištenja bio-goriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu.

Rok za pripremu plana za implementaciju *acquis*-a o obnovljivim energetskim izvorima je 1. juli 2007.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Evropske unije.

Prioriteti u radu Energetske zajednice tokom 2008. godine bili su implementacija *acquis-a* (pravnog naslijeđa EU) koji se preuzima Ugovorom, razvoj regionalnog tržišta, daljnji razvoj socijalne dimenzije, nakon što je 18. oktobra 2007. u Beču održana prva Konferencija o socijalnom aspektu Energetske zajednice u skladu sa *Memorandumom o razumijevanju o socijalnim pitanjima u kontekstu Energetske zajednice*, sigurnost snabdijevanja, promocija investicija i energetska efikasnost.

Poseban značaj za Energetsku zajednicu ima razvoj politike Evropske unije u domenu energije i klimatskih promjena. Donošenje Trećeg paketa liberalizacije energetskeog tržišta EU najavljeno je za prvu polovinu 2009. godine, a uvažavajući činjenicu da će nove energetske direktive činiti dio pravnog naslijeđa EU, putem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice bit će obavezujuće i za zemlje regiona.

Pored ranije uspostavljenih Atinskog i Mariborskog foruma, odnosno Forum za električnu energiju i Forum za gas, u novembru ove godine uspostavljen je Socijalni forum, a za narednu godinu najavljena je uspostava Forum za naftu, čije sjedište će biti u Beogradu.

Bosna i Hercegovina će predsjedavati Energetskom zajednicom u prvoj polovini 2009. godine, uz slijedeće prioritete:

- razvoj regionalnog tržišta u funkciji sigurnosti snabdijevanja,
- promocija konkretnih investicija u energetske sektor,
- energetska efikasnost i obnovljivi izvori energije,
- socijalna dimenzija Energetske zajednice u skladu sa *Memorandumom o socijalnim pitanjima* uvažavajući korelaciju efikasnih programa zaštite socijalno ugroženih potrošača i mogućnosti većeg stepena otvaranja tržišta,
- priprema Programa rada Energetske zajednice za period od 2010. do 2011. godine.

Krajem marta 2009. godine u Sarajevu će, u saradnji Energetske zajednice i Evropske banke za obnovu i razvoj, biti organiziran Regionalni energetska forum, u čijem će fokusu biti proizvodnja električne energije i obnovljivi izvori energije, u cilju privlačenja investicija.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu saradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji uspostave Energetske zajednice i naročito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Evropske unije.

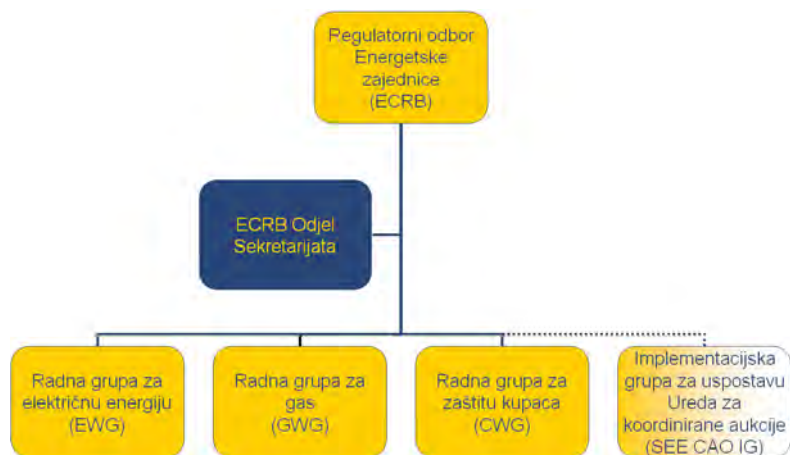

ECRB je početkom 2008 godine odlučio ocijeniti razvoj tržišta gasa i električne energije u regionu jugoistočne Evrope na osnovu nacionalnih izvještaja iz svake države potpisnice Ugovora o Energetskoj zajednici.

Slijedeći strukturu koju je osmislila Evropska grupa regulatora električne energije i gasa (ERGEG) za države članice EU-e, tokom godine pripremljen je Prvi nacionalni izvještaj za BiH koji obrađuje 2007. godinu. Izvještaj za BiH je zajedno sa ostalim izvještajima iz regije odobrio ECRB i objavio na svojoj web stranici krajem septembra 2008. godine.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Atini, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regiona, a Evropsku uniju predstavlja Evropska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja učesnica iz EU, te jednog predstavnika Evropske grupe regulatora električne energije i gasa (ERGEG). ECRB razmatra pitanja regulatorne saradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju Evropske komisije ovo nad-nacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Formalna uspostava Regulatornog odbora Energetske zajednice, u kojem Bosnu i Hercegovinu predstavlja Državna regulatorna komisija za električnu energiju, izvršena je 11. decembra 2006. godine u Atini. Tokom 2008. godine, Regulatorni odbor održao je četiri sastanka.

Struktura Regulatornog odbora

Iz strukture Regulatornog odbora evidentno je da dio svojih aktivnosti ECRB organizira kroz rad više radnih grupa, uz

podršku odgovarajućeg odjela Sekretarijata Energetske zajednice. Državna regulatorna komisija za električnu energiju kontinuirano učestvuje u radu Regulatornog odbora i radnih grupa, a Radnom grupom za zaštitu kupaca predsjedava predstavnik DERK-a.

Radna grupa za električnu energiju (EWG) je tokom 2008. godine bila usmjerena na praćenje ITC mehanizma zemalja Evropske unije i zemalja jugoistočne Evrope, monitoring mehanizma upravljanja zagušenjem – simulacija koordiniranih aukcija zasnovanih na stvarnim tokovima, uspostavu regionalnog balansnog mehanizma sa osvrtom na harmonizaciju nacionalnih pravnih okvira, pitanja dizajna regionalnog tržišta uz uvažavanje razvoja nacionalnih tržišta električne energije, mehanizme podrške proizvodnim kapacitetima, prijedloge za harmonizaciju tržišnih pravila i otvaranje veleprodajnog tržišta, regionalno planiranje razvoja prijenosnih mreža i kreiranje mehanizma za nadzor tržišta. Operativno organizirajući svoj rad uspostavom nekoliko pogrupa, EWG je pripremila nekoliko značajnih izvještaja i uporednih analiza, među kojima poseban značaj imaju *Pregled metoda alokacije prekograničnih prijenosnih kapaciteta* i *Uloga regulatora u procesu odobrenja investicija u prekogranične prijenosne kapacitete*.

EWG priprema pregled regulatornog okruženja, identificira pravne i finansijske prepreke i predlaže rješenja na regionalnom i nacionalnom nivou za implementaciju i funkcioniranje novih mehanizama u okviru regionalnog tržišta jugoistočne Evrope. Domen djelovanja radne grupe zahtijeva širok spektar znanja uključujući tehnička, pravna i finansijska pitanja.

Radna grupa za gas (GWG) je tokom 2008. godine okončala aktivnosti na *Studiji o tržištu gasa u jugoistočnoj Evropi*, pripremila nacrt dokumenta o jedinstvenom regulatornom pristupu u razvoju Gasnog prstena Energetske zajednice, započela aktivnosti na izradi *Studije o poboljšanju interkonekcija, usklađenosti međusobnog rada, transparentnosti i harmonizaciji operativnih pravila za transport prirodnog gasa u Energetskoj zajednici*, i učestvovala u organizaciji Konferencije o distribuciji gasa, koja je održana u Zagrebu u septembru 2008. godine.

Podsjećamo da je tržište gasa u jugoistočnoj Evropi manje razvijeno od tržišta električne energije. Svega nekoliko zemalja ima razvijeno tržište, dok se u ostalim gas koristi u ograničenom opsegu ili nikako. Trenutno postoji veliki broj projekata koji za cilj imaju razviti tržište gasa u regiji.

Osim nastavka ranije započetih aktivnosti i izrade nacionalnih i regionalnog izvještaja o tržištu gasa za 2008. godinu, u narednom periodu GWG će posebnu pažnju posvetiti pitanjima

strukture budućeg zajedničkog tržišta gasa u Energetskoj zajednici, uzajamnom priznavanju licenci i daljnjem radu na problematici distribucije gasa.

U 2008. godini najznačajnije aktivnosti **Radne grupe za zaštitu kupaca (CWG)** obuhvataju pripremu *Izveštaja o primjeni Smjernica o najboljim praksama u zaštiti ugroženih kupaca u domaćinstvima*, *Preliminarnog izvještaja o kvalitetu isporuke električne energije* koji obrađuje standarde i podsticaje u reguliranju kvaliteta i izradu *Studije o tarifnim metodologijama i utjecaju na cijene i strukturu potrošnje u Energetskoj zajednici*.

U narednom periodu CWG planira nastavak svojih aktivnosti iz 2008. godine, pri čemu će posebnu pažnju posvetiti što aktivnijem uključivanju socijalnih partnera u regulatorne procese radi bolje zaštite kupaca. Osim toga planira se analiza kvaliteta isporuka energenata, sa zasebnom pažnjom na snabdijevanje prirodnim gasom.

Implementacijska grupa za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO IG) sastoji se od predstavnika regulatornih tijela i operatora prijenosnih sistema, uz vodeću ulogu regulatora. Ovakav sastav uvažava činjenicu da je za tretman problematike koordiniranih aukcija neophodna kontinuirana i tijesna saradnja između operatora sistema i regulatora u regionu.

Uspostava Ureda za koordinirane aukcije otvara daljnje mogućnosti razvoja međunarodne trgovine, s obzirom da sadašnji način dodjele prekograničnih kapaciteta postaje limitirajući faktor. Prema prvobitnom Akcijskom planu početak rada Ureda se očekivao početkom 2009. godine. Međutim, zbog niza otvorenih pitanja koja uključuju način raspodjele prihoda i definiranje granica regije koje će Ured pokrivati, postojanja pravnih prepreka u nacionalnim zakonodavstvima zemalja učesnica, te izbora lokacije samog Ureda, njegova uspostava prolongirana je za 2010. godinu.

U junu 2008. godine Ministarsko vijeće Energetske zajednice definiralo je regiju koju Ured pokriva: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Grčka, Hrvatska, Italija (interkonektori sa ostatkom regiona), Mađarska, Makedonija, Rumunija, Slovenija, Srbija i UNMIK – Kosovo.

Krajem 2008. godine, Ministarsko vijeće Energetske zajednice svojim zaključcima pozdravilo je principe i ciljeve Memoranduma o razumijevanju između operatora sistema i dalo svoju punu političku podršku osnivanju Ureda u Crnoj Gori.

4.2 Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetske djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja nezavisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje saradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članova, bolji pristup informacijama o svjetskom iskustvu u reguliranju energetske djelatnosti.

Regionalna asocijacija energetske regulatora (*Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija nezavisnih regulatornih tijela za energiju centralne i istočne Evrope i novih nezavisnih država u regiji. ERRA ima 24 punopravna člana i dva pridružena člana iz regije, od kojih su svi uspostavljeni na državnom nivou. U radu ERRA-e djeluju i četiri dodatna pridružena člana van regije, od kojih se ističe Nacionalna asocijacija regulatornih komisija SAD (National Association of Regulatory Utility Commissioners).

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravan član ERRA-e od 19. maja 2004. godine, od kada aktivno učestvuje u radu Generalne skupštine, Investicijske konferencije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se posebno izdvajaju Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene i Radna grupa za pravnu regulativu.

Kao najvažnije teme koje su obrađivane u 2008. godini izdvajaju se upravljanje potrošnjom, način pružanja pomoćnih usluga u elektroenergetskom sistemu, ekonomska pitanja vezana za razvoj tarifa, pitanja nezavisnosti regulatora, te međunarodna saradnja regulatora u projektima izgradnje prekograničnih prijenosnih kapaciteta.

Pored aktivnog rada u tijelima ERRA-e, pružanjem relevantnih informacija o energetske sektoru Bosne i Hercegovine, posebno o regulatornoj praksi, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava svoju ulogu, koju je stekla članstvom u ERRA-i.

Članstvo u ERRA-i

4.3 Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG

Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG, koja je osnovana kao radna grupa u maju 2006, danas je neprofitno udruženje koje uspostavljeno u Rimu 2007. godine. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz: Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Cipra, Libanona, Libije, Malte, Maroka, Palestine, Portugala, Slovenije, Sirije, Španjolske, Tunisa i Turske.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu koja se sastaje dva puta godišnje i četiri *ad hoc* grupe: (1) za institucionalna pitanja (kojom predsjedava Francuska), (2) za električnu energiju (kojom predsjedava Egipat), (3) za gas (kojom predsjedava Maroko) i (4) za okolinu, obnovljive izvore energije i energetska efikasnost (kojom predsjedava Španjolska). *Ad hoc* grupe se sastaju najmanje dva puta godišnje.

Glavni cilj MEDREG-a je promocija stabilnog usklađenog regulatornog okvira na energetskom tržištu EU i Mediterana, osiguravajući maksimalne koristi za potrošače energije u obje regije. Osim toga, MEDREG omogućava saradnju, razmjenu informacija i uzajamnu pomoć regulatornih komisija.

MEDREG ima podršku Italijanske vlade, REMEP-a (Evromediteranska energetska platforma iz Rima), Evropske komisije i CEER-a (Vijeće evropskih energetskih regulatora).

Ministarska deklaracija koja je potpisana na Cipru u decembru 2007. godine od strane ministara evro-mediteranskih zemalja potvrdila je jedinstvenu i stratešku ulogu MEDREG-a u uspostavljanju i jačanju saradnje između energetskih regulatora, snaženju transparentnosti, unaprijeđivanju zajedničkog znanja i davanju doprinosa harmonizaciji regulatornog okvira na evromediteranskom energetskom tržištu.

Za razliku od redovnog učestvovanja na sastancima Generalne skupštine, predstavnici Državne regulatorne komisije za električnu energiju nisu bili u mogućnosti da prisustvuju sastancima *ad hoc* grupa zbog obima aktivnosti DERK-a, ali su učestvovali u radu pripremom i dostavom traženih informacija i komentara.

4.4 Međunarodna mreža energetske regulatora – IERN

Međunarodna mreža energetske regulatora (*International Energy Regulation Network – IERN*) je internet platforma čiji je cilj omogućiti razmjenu informacija o reguliranju tržišta električne energije i prirodnog gasa, kako za dobrobit regulatornih tijela, tako i drugih zainteresiranih korisnika. Kroz IERN, regulatori i drugi akteri na energetskom tržištu razmjenjuju informacije o sebi, sektorima u koje su uključeni i načinu na koji se ovi sektori reguliraju.

IERN je mjesto gdje regulatori mogu razmijeniti informacije o mogućnostima stručnog usavršavanja, konferencijama i *on-line* resursima za reguliranje energije. Dugoročno, IERN-ov cilj je da postane ne samo subjekat za omogućavanje razmjene postojećih informacija, već i kreator internih radnih dokumenata zasnovanih na najboljoj praksi.

Da bi se garantirao kvalitet podataka koji se mogu naći na internet stranici, glavna regionalna udruženja regulatora širom svijeta, pojedinačni regulatori energije i neke međunarodne institucije pružaju podršku IERN-u. DERK je direktno učestvovao u kreiranju ove Mreže, te su podaci o energetskom sektoru i regulatornoj praksi BiH učinjeni dostupnim i na ovaj način.

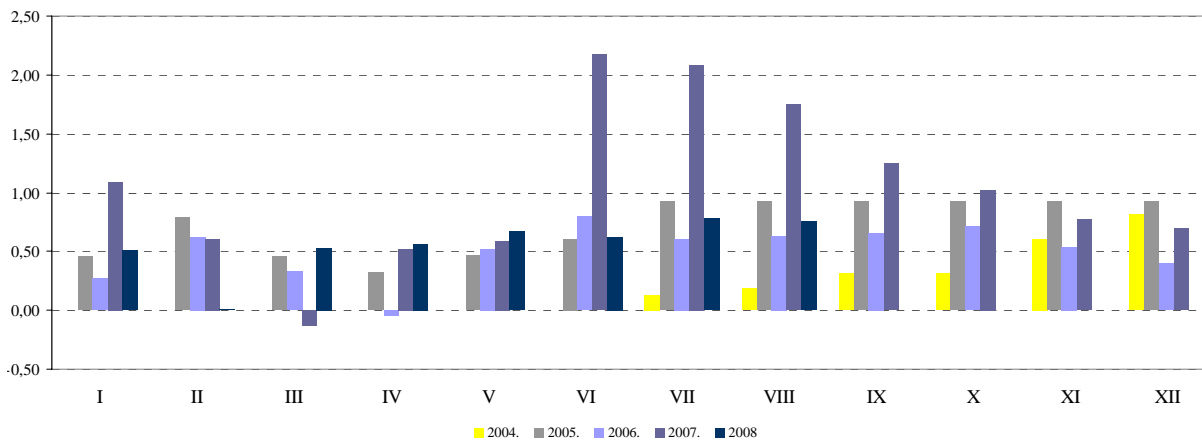
4.5 Mehanizam kompenzacije između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam)

“Nezavisni operator sistema u BiH”, kao predstavnik Bosne i Hercegovine, je punopravan član Organizacije operatora prijenosnog sistema Evrope (ENTSO-E) formirane 19. decembra 2008. godine. Formiranje nove organizacije operatora sistema će tokom prijelaznog razdoblja koje traje prvih šest mjeseci 2009. godine, dovesti do gašenja dosadašnjih udruženja na nivou Evrope (Unije za koordinaciju prijenosa električne energije – UCTE i Organizacije operatora prijenosnog sistema Evrope – ETSO).

Mehanizam kompenzacije između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam – *Inter TSO Compensation*) predstavlja način nadoknade troškova na nacionalnoj prijenosnoj mreži nastalih zbog tokova električne energije usljed prekogranične trgovine. Na ovaj način kreira se važna platforma za omogućavanje trgovine električnom energijom u regionu jugoistočne Evrope, kao i između regiona i Evropske unije.

ITC mehanizam se primjenjuje od 2002. godine u zapadnoj Evropi, a u jugoistočnoj Evropi od 2004. godine, uz ranije korišteni naziv CBT mehanizam (Mehanizam prekogranične trgovine). U junu 2007. godine, ostvareno je planirano ujedinjenje ITC mehanizama SETSO i ETSO zemalja, odnosno ITC fondova i po prvi put se u jedinstvenom ITC mehanizmu našlo 29 evropskih zemalja. Kompleksna procedura obračuna i usklađivanja podataka o tokovima električne energije obavlja se mjesečno u administrativnom centru u Švicarskoj.

U nadležnosti regulatora je odobrenje primjene samog mehanizma, što prije svega uključuje primjenu Propisa 1228/2003/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003.

Prihod od ITC mehanizma po mjesecima u milionima KM

godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Zbog svoje prirodne pozicije tranzicijske zemlje u regiji i Evropi, te stepena izgrađenosti prijenosne mreže, Bosna i Hercegovina, po osnovu primjene ITC mehanizma ostvaruje prihod. Tako je u 2004. godini ostvaren neto prihod od 2.354.004 KM, u 2005. godini 8.664.199 KM, u 2006. godini 6.055.467 KM i u 2007. godini 12.432.071 KM. Za prvih osam mjeseci 2008. godine, za koje je izvršen obračun, ostvaren je neto prihod u iznosu od 4.440.622 KM.

“Finansijski izvještaji Komisije za 2007. godinu prikazuju realno i istinito finansijsko stanje na dan 31. decembar 2007. godine...”

(iz mišljenja Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine, 23. maja 2008. godine)

“Po našem mišljenju finansijski izvještaji prikazuju objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, finansijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) na dan 31. decembra 2007. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene u novčanom toku za godinu koja je tada završila, u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (“MSFI”).”

(“REVIK”, 18. marta 2008.)

5. REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ

Zakon o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH, obavezuje DERK da svoje računovodstvene izvještaje priprema u skladu sa međunarodnim računovodstvenim standardima, da obavlja njihovu reviziju i objavljuje izvještaj nezavisnog revizora o obavljenoj reviziji, sve u cilju pružanja informacija zainteresiranim licima i široj javnosti. DERK bira nezavisnog revizora na osnovu objavljenog javnog poziva za usluge revizije u “Službenom glasniku BiH” vodeći računa o njegovom ugledu i referencama.

Reviziju finansijskih izvještaja DERK za 2007. godinu je obavilo društvo za reviziju, računovodstvo i konsalting “REVIK” d.o.o. Sarajevo, u skladu sa Međunarodnim standardima revizije primjenljivim za reviziju finansijskih izvještaja.

Ocjenjujući cjelokupnu prezentaciju finansijskih izvještaja, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, i procjenjujući materijalni značaj istih, ova nezavisna revizijska kuća je utvrdila da finansijski izvještaji DERK-a za 2007. godinu objektivno i istinito prikazuju stanje sredstava, obaveza, kapitala i finansijskih rezultata poslovanja.

Reviziju finansijskih izvještaja DERK-a za 2007. godinu je obavio i Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine, u skladu sa revizijskim standardima Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija (ISSAI).

I Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine je afirmativno ocijenio finansijsko stanje DERK-a na dan 31. decembra 2007. godine i konstatirao da su rashodi DERK-a, u svim materijalno značajnim aspektima, upotrijebljeni za svrhe koje je odredila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine.

DERK je u toku 2008. godine zaključio ugovor za usluge osiguranja i okvirni sporazum za isporuku pogonskog goriva za putničke automobile čime je, po preporuci Ureda za reviziju, otklonio uočene nedosljednosti u primjeni *Zakona o javnim nabavkama* pri izboru dobavljača ovih usluga.

Finansijskim planom za 2009. godinu, Odlukom o utvrđivanju regulatorne naknade za 2009. godinu, te konačno izdefiniranim statusom u skladu sa Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru prijenosnog sistema električne energije, unaprijeđen je i sistem internih kontrola DERK-a u pogledu planiranja i izvršenja finansijskog plana.

Revizijski izvještaji objavljeni su u “Službenom glasniku BiH”, kao i na internet stranicama Ureda za reviziju i DERK-a.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2009. GODINI

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći na internet stranici www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica M. Jovanovića 4/II.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastaviti će svoje aktivnosti na kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuirano snabdijevanje električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvaliteta za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštivanje važećih zakona, odgovarajućih evropskih direktiva i pravila o unutarnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2009. godini sarađivati sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za saobraćaj i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda PS BiH. Osobito se ističe važnost ostvarivanja kontinuiteta razmjene informacija i usklađenosti ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, koje je nadležno za kreiranje politike u skladu sa Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH.

Svi dosadašnji modaliteti međusobnog praćenja i usklađivanja djelovanja nastaviti će se i u 2009. godini sa Regulatornom komisijom za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnom nivou, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Također, DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetske sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge,
- izdavanje licenci,
- nadzor licenciranih subjekata (Nezavisni operator sistema u BiH, Elektroprijenos BiH, vlasnici licence za međunarodnu trgovinu),
- analiziranje regulatornih pravila i prakse,
- kreiranje regulatornih pravila,
- uređenje jedinstvenog tržišta električne energije,
- jačanje kapaciteta u smislu ispunjavanja međunarodnih obaveza u vezi sa regulatornim izvještavanjem prema strukturi ERGEG-a,
- socijalni aspekt u domenu regulatorne prakse,

- praćenje primjene ITC mehanizma i uspostave mehanizma koordiniranih eksplicitnih aukcija kapaciteta,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razvije NOS BiH,
- praćenje pripreme *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period od 2010. do 2019. godine*, te odobravanje *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za period od 10 godina*, kao i godišnjeg plana investicija Elektroprijenosa BiH,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi.

U centru zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam učestvuje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući Radnu grupu za električnu energiju, Radnu grupu za gas, Radnu grupu za zaštitu kupaca i Implementacijsku grupu za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi),
- ERRA – Regionalna asocijacija energetske regulatora (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene i Radnu grupu za pravnu regulativu),
- MEDREG – Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa (uključujući *ad hoc* radne grupe za institucionalna pitanja, električnu energiju, gas, te okoliš, obnovljive izvore i energetske efikasnost),
- IERN – Međunarodna mreža energetske regulatora.

Također, DERK će nastaviti praćenje rada CEER-a (Vijeće evropskih energetske regulatora) i ERGEG-a (Evropska grupa regulatora električne energije i gasa), kao i analizu sadržaja i aktivnosti u donošenju Trećeg paketa liberalizacije energetske tržišta EU čije je donošenje najavljeno za prvu polovinu 2009. godine, uvažavajući činjenicu da će nove energetske direktive činiti dio pravnog naslijeđa EU i putem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice biti obavezujuće i za Bosnu i Hercegovinu.

PRILOG A.1: Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, elektroprivreda i Elektroprijenosa BiH)

Veći proizvodni objekti

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	3×60	180
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	2×108	216
Čapljina	2×210	420
Rama	2×80	160
Jablanica	1×25+5×30	175
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315
Peć-Mlini	2×15	30

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	280	250

Osnovni podaci o prijenosnom sistemu

dalekovodi

Br.	Nazivni napon dalekovoda	Dužina (km)
1	400 kV	867,1
2	220 kV	1.526,7
3	110 kV	3.836,5
4	110 kV - kablovski vod	31,4

interkonekcije

Br.	Nazivni napon dalekovoda	Broj interkonekcija
1	400 kV	4
2	220 kV	10
3	110 kV	22
	Ukupno	36

trafostanice

Br.	Vrsta trafostanice	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
1	TS 400/x kV	9	5.924,5
2	TS 220/x kV	7	1.427,0
3	TS 110/x kV	121	4.753,5

transformatori

Br.	Prijenosni odnos transformatora	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
1	TR 400/x kV	14	4.900
2	TR 220/x kV	14	2.100
3	TR 110/x kV	223	5.145

PRIOLOG A.2: Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

(GWh)

Procjena za 2008. godinu	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt BiH	BiH
Proizvodnja	7.453,00	5.108,00	1.381,00		13.942,00
Proizvodnja u hidroelektranama	1.501,00	1.942,00	1.375,00		4.818,00
Proizvodnja u termoelektranama	5.837,00	3.096,00			8.933,00
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	115,00	70,00	6,00		191,00
Potrošnja	4.855,00	3.484,00	3.300,00	290,00	12.241,00
Distributivna potrošnja	4.205,00	3.310,00	1.370,00	290,00	8.885,00
Gubici prijenosa					312,00
Veliki kupci	650,00	160,00	1.930,00*		2.740,00
Potrošnja rudnika i pumpanje		14,00			14,00

*Uključujući i 1223,04 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac

Ostvarenje u 2007. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt BiH	BiH
Proizvodnja	6.592,61	4.454,41	1.128,10		12.175,12
Proizvodnja u hidroelektranama	1.120,10	1.780,31	1.124,09		4.024,50
Proizvodnja u termoelektranama	5.365,00	2.607,16			7.972,16
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	107,51	66,94	4,01		178,46
Potrošnja	4.358,74	3.310,97	3.363,83	257,02	11.602,56
Distributivna potrošnja	3.809,38	3.109,09	1.307,60	257,02	8.226,07
Gubici prijenosa					312,00
Veliki kupci	549,36	156,77	2.045,37*		2.751,50
Potrošnja rudnika i pumpanje		45,11	10,86		55,97

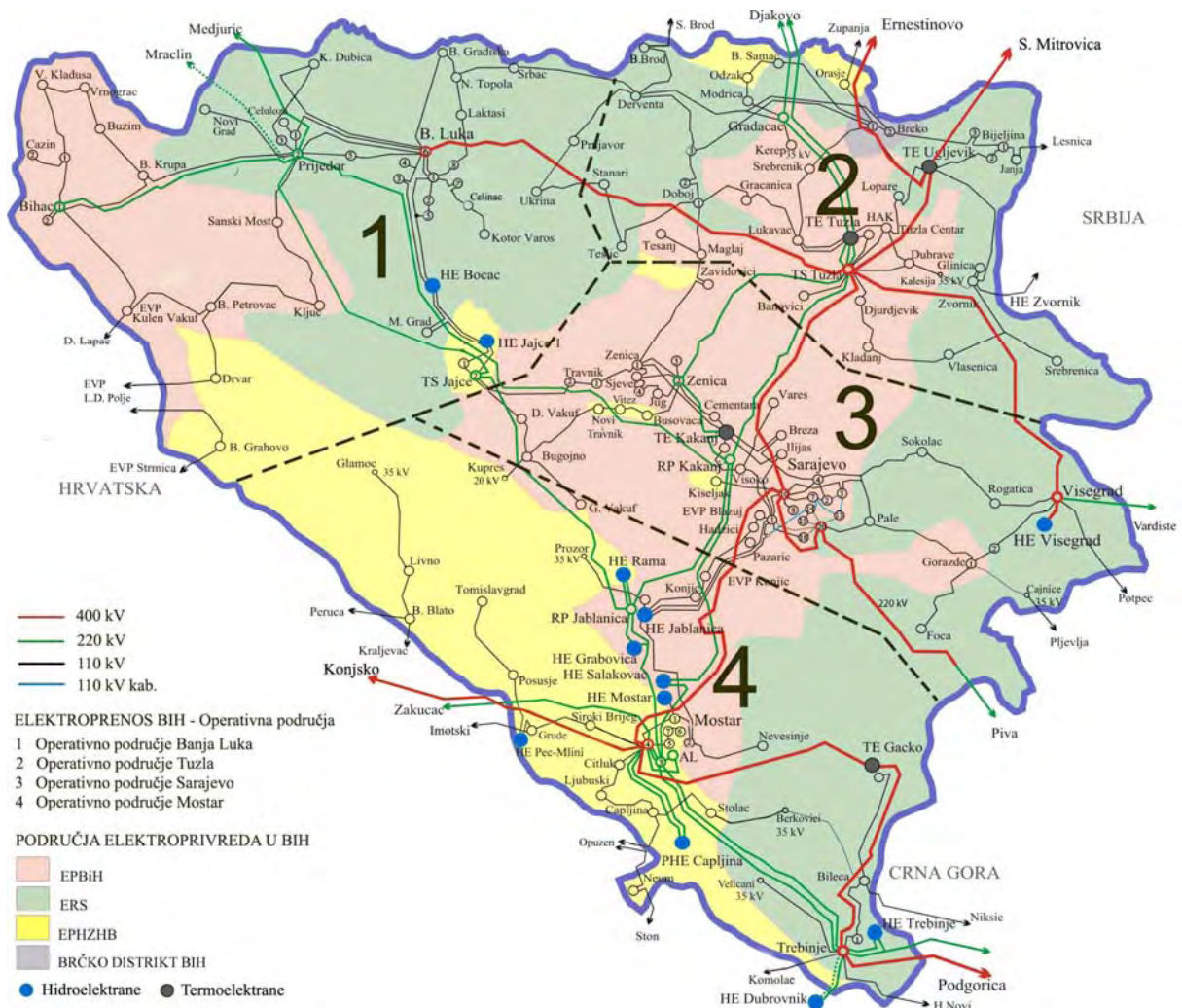
*Uključujući i 547,78 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac

Ostvarenje u 2006. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt BiH	BiH
Proizvodnja	6.401,13	5.390,49	1.883,55		13.675,17
Proizvodnja u hidroelektranama	1.488,03	2.528,13	1.883,55		5.899,71
Proizvodnja u termoelektranama	4.811,56	2.802,50			7.614,06
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	101,54	59,86			161,40
Potrošnja	4.265,62	3.309,89	3.352,60	252,60	11.491,81
Distributivna potrošnja	3.722,72	3.061,31	1.279,49	252,60	8.316,12
Gubici prijenosa					311,10
Veliki kupci	542,90	199,50	2.053,79		2.796,19
Potrošnja rudnika i pumpanje		49,08	19,32		68,40

Ostvarenje u 2005. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt BiH	BiH
Proizvodnja	5.778,53	5.200,64	1.768,69		12.747,86
Proizvodnja u hidroelektranama	1.477,69	2.747,10	1.768,69		5.993,47
Proizvodnja u termoelektranama	4.218,88	2.384,44			6.603,32
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	81,97	69,10			151,07
Potrošnja	4.190,57	3.458,33	3.469,83	252,47	11.371,20
Distributivna potrošnja	3.641,86	3.254,65	1.232,47	252,47	8.128,98
Gubici prijenosa	163,78	136,47	83,72		383,97
Veliki kupci	384,93	20,77	2.133,31		2.539,01
Potrošnja rudnika i pumpanje		46,43	20,33		66,76

Ostvarenje u 2004. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt BiH	BiH
Proizvodnja	6.113,02	4.960,19	1.669,49		12.742,70
Proizvodnja u hidroelektranama	1.610,52	2.699,14	1.669,49		5.979,15
Proizvodnja u termoelektranama	4.435,17	2.189,87			6.625,04
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	67,33	71,18			138,51
Potrošnja	3.847,00	3.291,60	3.351,78	229,58	10.719,96
Distributivna potrošnja	3.529,50	3.117,70	1.463,17	229,58	8.339,95
Gubici prijenosa	143,33	119,17	59,17		321,67
Veliki kupci	174,17		1.829,44		2.003,61

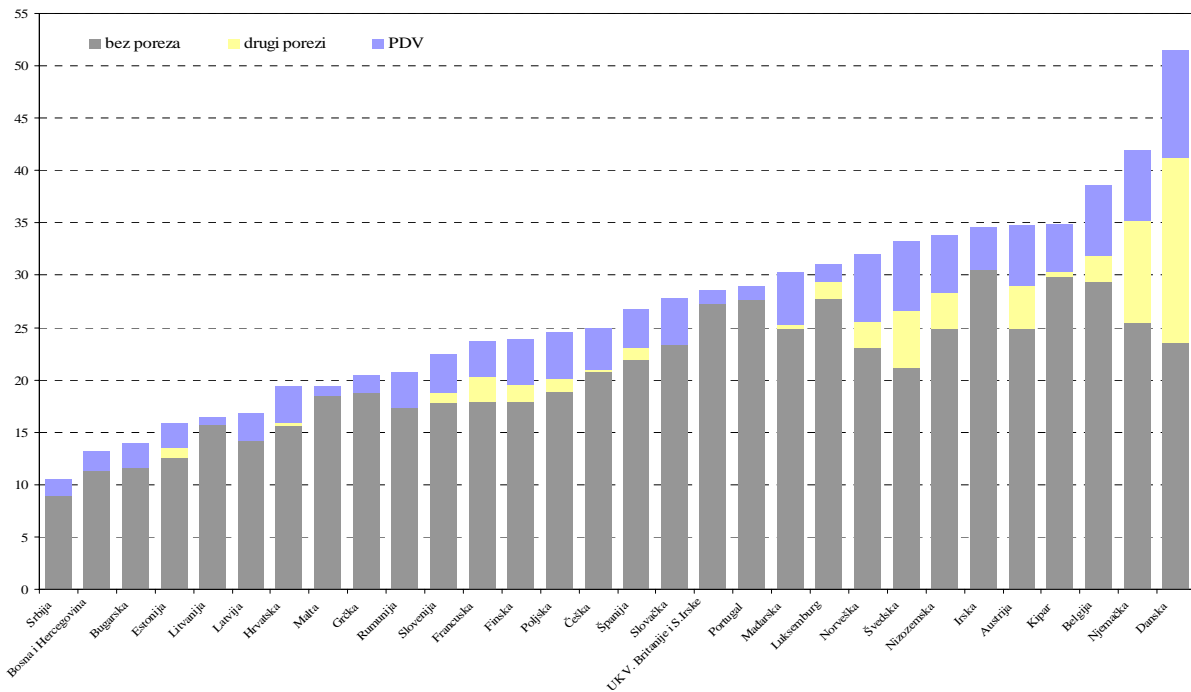
PRILOG A.3: Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima “Elektroprijenosa BiH” i područjima elektroprivreda (decembar 2008. godine)

PRILOG B.1: Usporedni podaci o cijenama električne energije za domaćinstva i industriju²

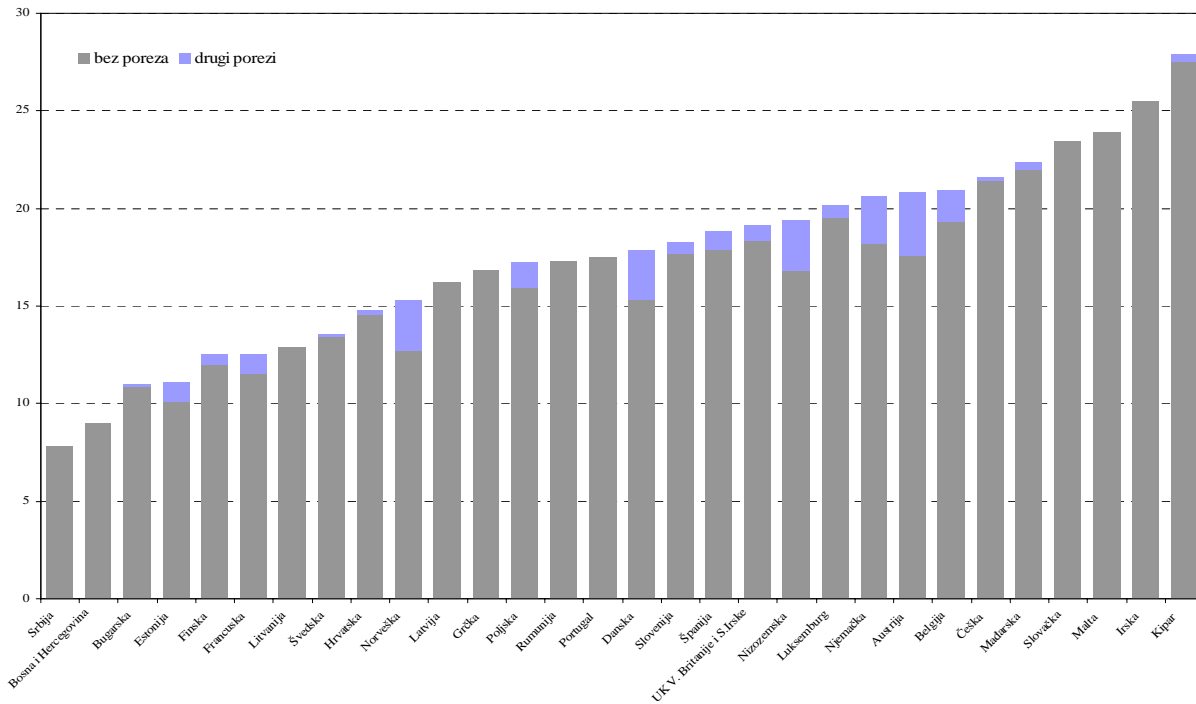
Cijene el. energije za domaćinstva Dc u fening/kWh, za prvo polugodište 2008. godine.

Korišten izvor: Eurostat 45/2008

Cijene el. energije za industrijske kupce Ic u fening/kWh, za prvo polugodište 2008. godine.

Korišten izvor: Eurostat 45/2008

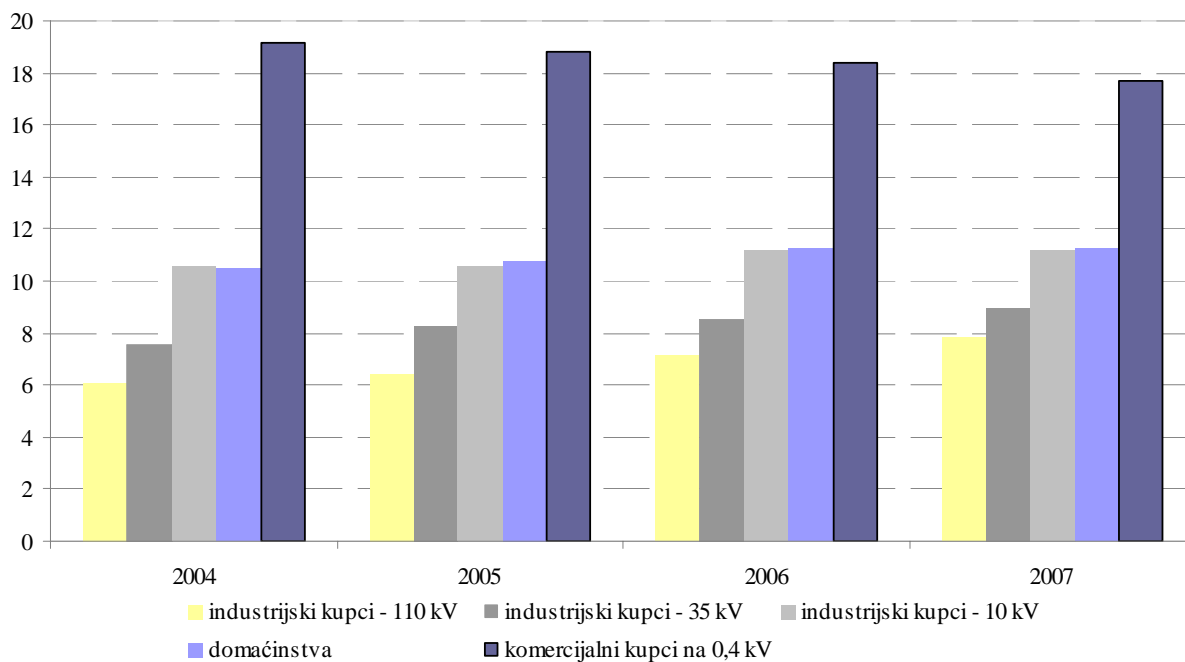

² Prema metodologiji Eurostata - U metodologiji Eurostata od juna 2007. godine kupci su rangirani prema opsegu potrošnje, a usporedni podaci se uobičajeno daju za domaćinstvo Dc, koje karakterizira godišnja potrošnja između 2.500 i 5.000 kWh, i industrijskog kupca Ic kojeg karakterizira godišnja potrošnja između 500 i 2.000 MWh.

PRILOG B.2: Trend prosječnih reguliranih cijena i struktura potrošnje u BiH

Trend kretanja prosječnih reguliranih cijena u BiH po kategorijama krajnje potrošnje

(fening/kWh)

Struktura potrošnje električne energije u Bosni i Hercegovini tokom 2007. godine

